

Nr 3

Lagutskottets betänkande i anledning av motioner om vidgning av den statliga lönegarantin vid konkurs.

I motionen 1972:180 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c, fp, m) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag om utvidgning av systemet med lönegaranti vid konkurs att även gälla företagare och hans anställda i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen 1972:317 av herrar Levin (fp) och Annerås (fp) hemställs att riksdagen beslutar anhålla hos Kungl. Maj:t att förutsättningarna för den utvidgning av lönegarantisystemet, som angivits i motionen, snarast utreds.

Gällande rätt

En gäldenär som är på obestånd kan enligt bestämmelser i *konkurslagen* försättas i konkurs på egen begäran eller efter yrkande av borgenär. Har gäldenären vid konkursutbrottet endast obetydlig egendom eller ingen egendom alls, avskrivs konkursen efter en handläggning i enkla former. En sådan konkurs — vanligen kallad *fattigkonkurs* — utmärks av att konkursboet inte förslår till bestridande av konkurskostnaderna och att säkerhet inte heller ställs för dessa. Om gäldenären däremot har viss egendom vid konkursutbrottet, skall egendomen omedelbart tas om hand av en särskilt utsedd förvaltare. Egendomen skall därefter säljas så snabbt och så fördelaktigt som möjligt. Influtna medel fördelas mellan borgenärerna enligt en i lag föreskriven ordning. En konkurs som handläggs på det sist angivna sättet betecknas ofta *förvaltarkonkurs*.

I förvaltarkonkurs underrättas alla kända borgenärer om konkursen. För att få utdelning måste borgenär bevaka sin fordran. Om han gör anspråk på förmånsrätt till betalning, skall han ange detta i sin bevakningsinläga. Tiden inom vilken bevakning skall ske skall konkursdomaren bestämma till minst fyra och högst tio veckor från konkursbeslutet.

Borgenär kan även efter bevakningstidens utgång bevaka sin fordran, s. k. efterbevakning. Det sker då på borgenärens egen bekostnad. För efterbevakning gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om bevakning.

Det åligger förvaltaren att sälja konkursboets egendom, i princip så snart det kan ske efter första borgenärssammanträdet. Försäljningen skall ske enligt i lag bestämda former.

Utdelning till borgenärerna sker i viss ordning enligt bestämmelserna i *förmånsrättslagen* (1970:979). Lagen utgår från att alla borgenärer i princip skall behandlas lika. Fordringar får därför förmånsrätt till betalning endast om verkligt starka skäl finns härför. I lagen skils mellan *särskilda* och *allmänna förmånsrätter*. Särskilda förmånsrätter belastar endast bestämd egendom medan allmän förmånsrätt i princip avser all gäldenärens egendom. Av de särskilda förmånsrätterna utgörs flertalet av sådana som följer med panträtt eller retentionsrätt. Bland de allmänna förmånsrätterna är den som tillkommer fordran på lön eller pension den viktigaste. I förmånsrättslagen har införts den nyheten, jämfört med tidigare gällande rätt, att inteckningar i fast egendom har företräde framför löne- och pensionsfordringar. Genom den nya lagen har vidare gruppen av oprioriterade fordringar blivit något större än tidigare. De från ekonomisk synpunkt tyngst vägande fordringarna utan förmånsrätt torde dock även i fortsättningen komma att bli leverantörsfordringar och liknande.

Den förmånsrätt för lönefordran som arbetstagarna har vid arbetsgivarens konkurs har länge ansetts utgöra ett otillräckligt löneskydd. Det händer nämligen inte så sällan att arbetstagarnas fordringar på inestående lön är värdelösa därför att konkursboet praktiskt taget saknar tillgångar. Även om i konkurser löneanspråken blivit helt eller delvis tillgodosedda har arbetstagarna ofta fått vänta upp till sex månader eller längre på betalning. För att komma till rätta med dessa missförhållanden och för att säkerställa arbetstagarnas lönefordringar infördes genom *lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs* en garanti för att arbetstagarna skall erhålla avtalade löner. Denna lag har i sin tur varit en förutsättning för den ovan redovisade omkastningen av företrädesordningen mellan fastighetsinteckningar och lönefordringar.

Enligt lönegarantilagen svarar staten för betalning av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som efter den 1 januari 1971 försätts i konkurs. De fordringar som skall omfattas av denna garanti är sådana löne- och pensionsfordringar som har förmånsrätt i konkursen. Betalning utgår för varje arbetstagare med sammanlagt högst ett belopp som motsvarar — efter lagändring 1971 (prop. 1971:178, LU 1971:26) — fem basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Basbeloppet utgör f. n. 7.100 kronor. Fordringar på framtida pension utgår dock utan någon beloppsbegränsning. Garantibelopp betalas i förvaltar konkurs när bevakad fordran som omfattas av garantin lämnats utan anmärkning eller senare blivit utdelningsgill. Vid s. k. fattigkonkurs betalas garantibelopp när fordran efter prövning av kronofogdemyndighet funnits vara betalningsgrundande. Staten inträder i fråga om utbetalat garantibelopp i arbetstagarens

rätt mot konkursgäldenären. Utdelning i konkursen för arbetstagarens lönefordringar tillfaller således staten.

Lönegarantin finansieras genom arbetsgivaravgifter. Tills vidare skall en särskild lönegarantiavgift tas ut med 0,02 % av det avgiftsunderlag som gäller för beräkning av arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen.

Motionerna

I motionen 1972:180 framhålls att det är angeläget, att frågan om en utvidgning av lönegarantin vid konkurs till att gälla även företagare i vissa fall nu tas upp till utredning. Det måste enligt motionärerna nämligen anses i hög grad otillfredsställande att lönegarantin inte kan tillämpas, t. ex. i fall där en underleverantör drabbas av förluster i en konkurs efter det att han och hans anställda tillskapat betydande värden för konkursboet genom manuellt arbete. Motionärerna anser det rimligt att lönegarantin snarast utsträcks till att omfatta företagsledaren och hans anställda vid sådana konkurser där företagsledaren inte varit vållande. Det förhållandet att lagen ännu inte varit i kraft någon längre tid bör enligt motionärerna inte utgöra hinder för en utredning med syfte att åstadkomma en rättvisare lösning av ifrågakvarande problem.

I motionen 1972:317 framförs liknande synpunkter som i motionen 1972:180. Motionärerna framhåller därutöver att det nu torde vara lämpligt att föranstalta om den utredning som justitieministern i propositionen med förslag till lönegarantilagen ansåg nödvändig för en bedömning av frågan om en utvidgning av den statliga lönegarantin. Om en sådan utredning kommer till stånd, förefaller det motionärerna mycket lämpligt att kravet på bestämmelser ägnade att skydda även företagarenleverantören görs till föremål för ett objektiva studium. Därvid bör särskilt observeras önskvärdheten av att kretsen av privilegierade borgenärer ej utvidgas därhän att den normale varuleverantörens rättsställning ytterligare radikalt försämras. Sistnämnda kategori fordringsägare har nämligen genom den av 1971 års riksdag beslutade lagen om förmånsberättigade skattefordringar m. m. redan kommit i en svag position. En fortsatt försämring av dessa borgenärens ställning i konkurs kan, framhåller motionärerna, komma att resultera i en så restriktiv kreditgivning från de stora företagens sida, att den mindre företagsamheten, som redan har allvarliga kapitalförsörjnings- och kreditproblem, försätts i ett ännu svårare läge.

Frågans tidigare behandling

Till grund för lagen om statlig lönegaranti vid konkurs ligger en inom inrikesdepartementet upprättad, i maj 1970 dagtecknad promemoria (Stencil In 1970:3) med förslag till lagstiftning i ämnet. I prome-

morian, som remissbehandlades, berörs inte den av motionärerna begärda lönegarantin för vissa företagare.

I avgivet remissvar framhöll *Sveriges hantverks- och industriorganisation* (SHIO) att det föreslagna löneskyddet borde omfatta även företagare på samma villkor som skulle gälla för arbetstagare. Organisationen erinrade i sammanhanget om det nytänkande som det senaste decenniet hade förekommit beträffande socialt skydd för olika grupper inom samhället. Det är i dag en självklarhet att företagaren skall kunna åtnjuta samma sociala skydd som en anställd. Organisationen erinrade vidare om att arbetslöshetskassor i princip tidigare var tillgängliga endast för anställda. I dag finns arbetslöshetskassor för företagare, och SHIO hade för sin del varit pionjär på detta område. SHIO framhöll att frågan om införande av lönegaranti vid konkurs berördes i samband med organisationens treårskongress tidigare under året. Enligt SHIO förelåg det en betydande likhet mellan de fordringar som löntagare hade vid konkurs och de fordringar som en underentreprenör hade. Bägge, såväl löntagaren som underentreprenören, hade genom arbete tillfört konkursboet ekonomiska värden som utgjorde tillgångar vid uppgörande av boet. SHIO:s kongress fann det otillfredsställande att underentreprenörernas trygghetsproblem hade lämnats obekaktade vid utarbetandet av den nu behandlade promemorian. Enligt organisationens uppfattning måste minimikravet vara att åtminstone den del av entreprenörens fordringar skyddades som avsåg de anställdas och egen arbetsinsats. Detta borde kunna ske genom en vidgning av tillämpningsområdet för den offentliga lönegarantin.

I den till 1970 års riksdag avgivna propositionen (1970:201) med förslag till lag om statlig lönegaranti vid konkurs berörde departementschefen den av SHIO väckta frågan och anförde följande.

I en konkurs, särskilt inom byggnadsbranschen, bevakas ofta fordringar av underentreprenörer. Fordringarna avser till en del ersättning för entreprenörens egen och hans anställdes arbetsinsatser. SHIO har ansett att den statliga lönegarantin skall omfatta även sådana fordringar. Frågan huruvida en sådan utvidgning av garantins omfattning är motiverad kan emellertid inte besvaras utan närmare utredning. En sådan kan inte genomföras i detta sammanhang. I rättstekniskt hänseende gäller att den ram för garantins omfattning som dras upp genom anknytningen till löneprivilegiet inte tillåter den tänkta utvidgningen till underentreprenörernas fordringar. Dessa är f. n. inte utrustade med förmånsrätt (jfr prop. 1970: 142 s. 84). Jag anser på grund av det anförda att önskemålet om en vidgning av garantins omfattning till underentreprenörsfordringar inte kan tillgodoses i förevarande sammanhang.

Med anledning av propositionen väcktes motioner (I: 1376 och II: 1601) med samma yrkande som i förevarande ärende. *Första lagutskottet* framhöll i sitt utlåtande (1LU 1970: 79) att utskottet delade

motionärernas uppfattning att det kunde föreligga likheter mellan fordringar som i konkurs restes av löntagare och underentreprenörer; inte sällan var situationen den att bägge genom arbete — underentreprenören ofta också genom egna anställda — tillfört konkursboet ekonomiska värden som utgjorde tillgångar i boet. Utskottet anförde vidare.

Visst fog kan därför finnas för ett särskilt skydd för åtminstone den del av underentreprenörens fordringar som avser anställdas och egen arbetsinsats. Å andra sidan kan man inte bortse från att en utvidgning av lönegarantin drar med sig ökade kostnader. Dessutom gäller som departementschefen framhåller att lönegarantins anknytning till löneprivilegiet på rättstekniska grunder gör det svårt att åstadkomma någon mot motionskraven svärande utvidgning av lönegarantin. Frågan kan därför som motionärerna själva framhåller inte lösas utan närmare utredning. Tillräckligt underlag för en begäran härom från riksdagens sida synes emellertid knappast föreligga.

Med hänsyn till det anförda avstyrkte utskottet motionerna. Utskottets utlåtande, som var enhälligt, godkändes av riksdagen.

Vid 1971 års riksdag väcktes en motion (1971:654) i samma ämne som det nu ifrågavarande. Lagutskottet fann för sin del inte anledning att inta annan ståndpunkt till förevarande spörsmål än den första lagutskottet tidigare hävdade. Lagutskottet underströk i sitt betänkande (LU 1971:4) även att ifrågavarande lagstiftning endast varit i kraft en kortare tid, varför praktiska erfarenheter av densamma saknades, och utskottet hemställde att motionen inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Betänkandet godkändes av riksdagen.

Utskottet

Enligt lagen om statlig lönegaranti vid konkurs svarar staten för betalning av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som försatts i konkurs efter den 1 januari 1971. De fordringar som omfattas av denna garanti är sådana löne- och pensionsfordringar som har förmånsrätt i konkursen. Betalning utgår för varje arbetstagare med sammanlagt högst ett belopp som motsvarar fem basbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

I motionerna hemställs om en utredning i syfte att få till stånd en utvidgning av lönegarantin till att omfatta även vissa företagare. Motionärerna åsyftar framför allt vissa underleverantörer.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen framfördes under förarbetena till lönegarantilagen önskemål om att löneskyddet även skulle omfatta underentreprenörer, vilka genom arbete tillfört konkursboet ekonomiska värden som utgjorde tillgångar vid avvecklingen av boet. Departementschefen avvisade emellertid i den till grund för lagen liggande propositionen tanken på en sådan utvidgning av lönegarantins

omfattning. I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes motioner med samma yrkande som i förevarande motion. Första lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande att visst fog kunde finnas för ett särskilt skydd åtminstone för den del av underentreprenörens fordringar som avsåg anställdas och egen arbetsinsats. Å andra sidan kunde man enligt utskottet inte bortse från att en utvidgning av lönegarantin drog med sig ökade kostnader. Dessutom gällde såsom departementschefen framhållit att lönegarantins anknytning till löneprivilegiet på rättstekniska grunder gjorde det svårt att åstadkomma någon mot motionskraven svarande utvidgning av lönegarantin. Frågan kunde därför enligt utskottets mening inte lösas utan närmare utredning. Utskottet ansåg emellertid tillräckligt underlag för en begäran härom från riksdagens sida knappast föreligga och avstyrkte därför motionerna.

Frågan blev ånyo föremål för behandling vid 1971 års riksdag i anledning av en motion med liknande yrkande som de nu ifrågavarande. Lagutskottet fann för sin del inte anledning att inta annan ståndpunkt till förevarande spörsmål än den första lagutskottet tidigare hävdade. Utskottets betänkande godkändes av riksdagen.

Någon omständighet, som kan ge anledning att nu frångå den av riksdagen tidigare intagna ståndpunkten, har enligt utskottets mening inte inträffat sedan frågan senast prövades.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionerna 1972:180 och 1972:317.

Stockholm den 22 februari 1972

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Sundelin (s), fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Börjesson i Falcköping (c), fru Åsbrink (s), herr Sjöholm (fp)*, fru Lundblad (s)*, fru Jonäng (c), herrar Andersson i Södertälje (s), Israelsson (vpk), fru Nilsson i Sunne (s) och herr Söderström (m).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.